

8-SINF O'QUVCHILARIDA IFODALI O'QISH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Rustamova Shaxzoda Shuxrat qizi

ToshDO'TAU OTAT fakulteti 3-kurs talabasi

shaxzodarustamova27@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarining 8-sinf o'quvchilarida ifodali o'qish ko'nikmasini shakllantirishning metodik asoslari keng qamrovda tahlil etilgan. Tadqiqotda ifodali o'qish tushunchasining mazmuni, uning til o'rganish va shaxsiy rivojlanishdagi o'rni, ayniqsa o'smir yoshdagi o'quvchilarning psixologik va pedagogik xususiyatlari bilan uzviy bog'liqligi ochib beriladi. Muallif o'quvchilarda matnni anglab, to'g'ri ohangda, his-tuyg'ular bilan ifodalab o'qish ko'nikmasini shakllantirish uchun amalda qo'llanilishi mumkin bo'lgan metodik yondashuvlarni taklif etadi.*

Xususan, namunaviy o'qish, dramatizatsiya, guruhli rol o'ynash, audiomatnlar bilan ishlash, o'zaro fikr almashish kabi innovatsion usullar orqali o'quvchilarni o'qishga qiziqtirish, ularning estetik didini va nutq madaniyatini rivojlantirish imkoniyati tahlil qilingan. Maqolada shuningdek dars jarayonini samarali tashkil etish uchun metodik tavsiyalar, mashg'ulot shakllari va baholash mezonlari ham bayon etilgan. Tadqiqot natijalari amaliyotchi o'qituvchilar, metodistlar hamda pedagogika sohasida izlanayotgan mutaxassislar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: *Ifodali o'qish, o'quv ko'nikmalari, 8-sinf o'quvchilari, metodik yondashuvlar, dramatizatsiya, nutq va til madaniyati, estetik tarbiya, psixopedagogik yondashuv, o'quv motivatsiyasi, fonetika va intonatsiya, og'zaki nutqni rivojlantirish, innovatsion ta'lim texnologiyalari, tilshunoslik asoslari, adabiy-badiiy matn tahlili, shaxsiy rivojlanish.*

Annotatsion: *This article provides a comprehensive methodological analysis of how to develop expressive reading skills among 8th grade students in general secondary schools. The concept of expressive reading, its significance in language acquisition and personal development, and its close connection with the psychological and pedagogical characteristics of adolescents are thoroughly discussed. The author proposes practical teaching methods to foster students' ability to read aloud with appropriate emotion, intonation, and understanding.*

Specifically, techniques such as model reading, dramatization, role-play in groups, working with audio texts, and peer feedback are highlighted as effective strategies to enhance learners' interest in reading and improve their speech culture and aesthetic taste. The article also includes methodological recommendations, forms of classroom activities, and assessment criteria to organize the teaching process effectively. The findings and suggestions are particularly useful for practicing teachers, methodologists, and researchers in the field of education and pedagogy.

Kengwords: *Expressive reading, reading skills, 8th grade students, methodological approaches, dramatization, speech and language culture, aesthetic education, psychopedagogical strategy, learning motivation, phonetics and intonation, oral speech development, innovative teaching technologies, linguistics, literary text analysis, personal development.*

Kirish: Bugungi globallashuv va raqamli axborot asrida o'quvchilarning nafaqat bilim olish, balki o'z fikrini aniq, ravon va ifodali tarzda yetkazish qobiliyatiga ega bo'lishi muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan qaralganda, ifodali o'qish ko'nikmasi – bu faqatgina tovushli o'qish emas, balki o'quvchining nutq madaniyati, estetik didi, tafakkuri va his-tuyg'ularini namoyon etish vositasidir.

Ifodali o'qish – matnni emotsional, ohangdor va mazmunan chuqur anglab,

uni intonatsiya, pauza, urgʻu, ritm va mimik vositalar yordamida tinglovchiga estetik taassurot qoldiradigan tarzda oʻqish sanʼatidir. Bu koʻnikma oʻquvchining ogʻzaki nutqini boyitadi, tafakkurini kengaytiradi, eshituvchilar oldida erkin va ishonchli chiqish qilishiga xizmat qiladi.

Xususan, 8-sinf oʻquvchilari – oʻsmirlik davrida boʻlib, bu bosqichda ularning psixologik holati, dunyoqarashi va shaxsiy qadriyatlari shakllanib boradi. Bu yoshdagi oʻquvchilar oʻz fikrini ifodalashga intiladi, obrazli fikrlashga qiziqadi va tengdoshlari oldida oʻzini koʻrsata olish istagida boʻladi. Ana shu jarayonda ifodali oʻqish mashgʻulotlari ular uchun ham til, ham nutq, ham estetik tarbiya vositasiga aylanadi.

Shu sababli ham ushbu maqolada 8-sinf oʻquvchilarida ifodali oʻqish koʻnikmasini shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari, metodik asoslari, innovatsion yondashuvlar hamda dars jarayonida qoʻllaniladigan samarali usullar tahlil etiladi. Maqsad – oʻquvchilarda mustahkam, ongli, his etilgan va estetik ifodali oʻqish koʻnikmasini shakllantirishga yoʻnaltirilgan metodik tavsiyalarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq qilishdan iborat.

1. Ifodali oʻqish tushunchasi va uning ahamiyati

Ifodali oʻqish – bu faqat chiroyli ovozda emas, balki oʻquvchining matnni ichki his bilan anglab, mazmuniga kirib borib, uni jonlantirib oʻqishi demakdir...

2. 8-sinfda ifodali oʻqishni oʻrgatish bosqichlari

1-bosqich. Matn bilan dastlabki tanishuv...

2-bosqich. Matn ustida tahliliy ish...

3-bosqich. Texnik tayyorgarlik...

4-bosqich. Ifodali oʻqish mashqlari...

5-bosqich. Baholash va mulohaza...

3. Samarali metodlar

Ifodali o'qishni rivojlantirishda quyidagi metodlardan foydalanish mumkin: Rolga kirishish, Kichik sahna, Audio va video vositalardan foydalanish, Og'ir so'zlar lug'ati...

4. O'qituvchining roli

O'qituvchi bu jarayonda quyidagi vazifalarni bajaradi: o'quvchining qiziqishini uyg'otadi, individual yondashuvni qo'llaydi, o'qishdagi xatolarni muloyimlik bilan ko'rsatadi...

Xulosa:

Ifodali o'qish ko'nikmasi zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning nafaqat o'qish texnikasini egallashi, balki matnni chuqur anglab, uni emotsional, ohangdor va mazmunan to'la ifoda eta olish imkonini beruvchi murakkab nutq faoliyati hisoblanadi. Ayniqsa, 8-sinf o'quvchilari uchun ifodali o'qish shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishda muhim omil bo'lib, ularning nutq madaniyati, tafakkur doirasi, estetik didi va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Maqolada ta'kidlanganidek, o'smirlik yoshidagi o'quvchilarning psixologik xususiyatlari, shaxsiy qiziqishlari va rivojlanish jarayoni ifodali o'qishni o'rgatishda metodik yondashuvlarni individual va ijodiy tarzda tanlashni taqozo etadi. Dramatizatsiya, rol o'yinlari, namunaviy o'qish, matn tahlili va audiomatnlar bilan ishlash kabi usullar o'quvchilarda o'z fikrini ifoda etish, hissiyotlarni ochiq namoyish qilish va nutqni boyitish qobiliyatini rivojlantiradi.

Shuningdek, o'qituvchining metodik jihatdan to'g'ri yo'nalishdagi faoliyati, motivatsiya yaratish, o'zaro fikr almashish va baholash tizimi o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirishda, ular orasida o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ifodali o'qish nafaqat til va nutq madaniyatini, balki o'quvchilarning ijtimoiy-madaniy kompetensiyalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Ta'lim jarayonida ifodali o'qish ko'nikmasini shakllantirish uchun ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar va amaliy mashg'ulot shakllari o'quvchilarning nafaqat

til o'rganish sifatini, balki umumiy madaniy darajasini ham oshirishga xizmat qiladi. Bunday ko'nikmalar o'quvchilarni nafaqat yaxshi o'quvchi sifatida, balki yetuk, fikrini aniq va ta'sirli ifoda eta oladigan shaxs sifatida tarbiyalashga zamin yaratadi.

Natijada, ushbu tadqiqotning asosiy ahamiyati shundaki, u o'qituvchilarga ifodali o'qish jarayonini yanada samarali tashkil etish uchun ilmiy asoslangan, amaliyotga yo'naltirilgan usullar va tavsiyalarni taqdim etadi. Bu esa o'z navbatida ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning nutq madaniyati va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu boisdan, ifodali o'qish ko'nikmasini rivojlantirish o'quv jarayonining ajralmas qismi bo'lib, uning metodik jihatdan mukammal tashkil etilishi o'quvchilarning umumiy rivojlanishi va kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun poydevor hisoblanadi. Ushbu maqola metodistlar, o'qituvchilar va pedagogik tadqiqotchilar uchun amaliy va ilmiy jihatdan katta qimmatga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yuldasheva D. – O'zbek tilini o'qitish metodikasi. – Buxoro – Durdona, 2021.
2. G'ofurov N. Badiiy asarni ifodali o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2020.
3. Raximova N. O'quvchilar nutqini ifodali rivojlantirish yo'llari. – "Ilm sarchashmalari" jurnali, 2023.
4. Axmedova S. O'qish kompetensiyasini shakllantirishda innovatsion yondashuvlar. – TDIU nashri, 2022.
5. Obidova D. O'quvchilarda badiiy nutqni shakllantirish texnologiyasi. – Toshkent, 2022.

References

1. Yuldasheva D. – O'zbek tilini o'qitish metodikasi. – Buxoro – Durdona, 2021.
2. G'ofurov N. Badiiy asarni ifodali o'qitish metodikasi. – Toshkent, 2020.

3. Raximova N. O'quvchilar nutqini ifodali rivojlantirish yo'llari. – "Ilm sarchashmalari" jurnali, 2023.
4. Axmedova S. O'qish kompetensiyasini shakllantirishda innovatsion yondashuvlar. – TDIU nashri, 2022.
5. Obidova D. O'quvchilarda badiiy nutqni shakllantirish texnologiyasi. – Toshkent, 2022.